



---

## ЗА МОДЕРНИЗИРАНЕ НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ В ЕВРОПА

д-р Мария Фъртунова

директор на дирекция „Политика във висшето образование”

*„Само когато хората притежават  
достатъчно знание може да им бъде  
поверено управлението на собствените  
им съдби”*

*Томас Джеферсън\**

### ABSTRACT

Today the higher education is to the new problems and responsibilities as a result of challenges of post-industrial, informational society and political, social and technological restructuring of European space - globalization of ideas, communication and markets; the need for easy recognition of diplomas and qualifications from different countries, the mobility of students and teachers, the new ideas for European scientific cooperation increases the importance of interdisciplinary research and education programs; the difficult choice between basic and applied research, which is facing the reader, an adequate connection between the proposed training and professional development of specialists with higher education, enforcement among traditional, new electronic forms of teaching - distance, continuing and more.

In implementation of the Bologna strategy the EU's efforts should be directed to unification in 2010 to educational programs in all EU member states (short training courses, BA, MA, MD ect.). It is to develop and coordinate flexible, modernized curricula in all areas, which to correspond to the requirements of the labour market, and quality assurance systems. These are obligations of the responsible national organizations. School renewal plans in these disciplines or professions should be done on the basis of best practice in Europe.

---

\* **Томас Джеферсън** (13 април 1743 - 4 юли 1826) е третият президент (1801-1809) на САЩ, американски държавник, посланик във Франция, политически философ, революционер, агроном, градинар, земевладелец, архитект, археолог, робовладелец, основател на Университета на Вирджиния.

Днес висшето образование е поставено пред нови проблеми и отговорности в резултат на предизвикателствата на постиндустриалното информационно общество и политическото, социално и технологично преустройство на европейското пространство – глобализация на идеи, комуникации и пазари; необходимостта от лесно разпознаване на дипломите и квалификациите от различните страни, подвижността на студенти и преподаватели; новите идеи за европейско научно сътрудничество нарастване значението на интердисциплинарните изследвания и образователни програми; трудния избор между фундаменталните и приложните изследвания, пред които е изправен университетският преподавател; адекватна връзка между предлаганото обучение и професионалната реализация на специалистите с висше образование; налагане, наред с традиционните, на новите електронни форми на преподаване – дистанционно, продължаващо и др.

Всички тези предизвикателства са в основата на едно, не първо в историята на университетите, но значително по обем и значение преосмисляне на отношенията в триъгълника: държавни структури – висше образование – икономика, основана на познанието.

Пред висшето образование в България днес стои много трудната задача да адаптира своите структури към изискванията на времето, запазвайки добрите стойности и традиции, утвърдени през кратката си в сравнение с тази на европейските страни история.

## ПРЕДПОСТАВКИТЕ

В комюнике на Европейската комисия (ЕК) до Съвета на Европейския съюз (ЕС) и Европейския парламент се предлага да се приложи **Програма за модернизиране на европейските университети в областта на образованието, изследванията и иновациите.**

Модернизирането на европейските университети е необходимо не само от гледна точка на успешното прилагане на актуализираната Лисабонска стратегия, но и за развитието на глобална икономика, основана на знанието. Главните насоки на реформата са приети и са получили подкрепата на Европейския съвет. На срещата в Хамптън Корт през м. октомври 2005 г. лидерите на ЕС единодушно посочват, че изследванията и

технологичното развитие (ИТР) в университетите са най-важните предпоставки за изграждането на конкурентоспособна Европа. През пролетта на 2006 г. Европейският съвет приема програма за реформи в научните изследвания в европейските университети, които реформи в рамките на новите партньорства да допринесат за увеличаване на растежа и заетостта. Голяма част от страните-членки на ЕС са изработили своя национална програма за модернизиране на университетите си, но малко от тях я възприемат като национален приоритет. Това налага ЕК да даде препоръки за определянето на приоритетите и за обмена на най-добрите практики и програми за стимулиране.

От голямо значение е и обществената роля на университетите в една обединена Европа с различни култури и езици. Потенциалното преимущество на общата европейска програма е, че може да се работи по-мощно. По-голямото разнообразие и интелектуалното богатство на ресурси, както и възможността за сътрудничество и конкуренция между университетите са добра база за успех. Във връзка с това, през пролетта на 2006 г. на свое заседание, Комисията предлага създаването на Европейски технологичен институт (ЕИТ), чиято задача е да се засили мощта на Европа в областта на образованието, научните изследвания и иновациите. Едновременно с това той трябва да представлява иновационен пример за преустройство в съществуващите университети и да подпомага стимулирането на мултидисциплинарността и изграждането на силни партньорства с бизнеса.

Европа разполага с огромен потенциал от 4000 висши училища с над 17 млн. студенти и около 1,5 млн. сътрудници, 435 хил. от които са учени. Този потенциал обаче не се използва достатъчно рационално.

Повечето университети погрешно насочват усилия и грижи към най-талантливите студенти, а пропускат да се обърнат към останалите студенти и към други форми на обучение, например курсове за възрастни или обучение на хора, избрали нетрадиционен вид образование. Това не само затруднява достъпа на социално затруднените лица до образованието, но води и до намаляване на броя на новоприетите студенти. Другите съществени проблеми са:

- необходимост от обновяване на

учебните планове и методи, съобразно новите изисквания на бизнеса;

- малко възможности за различни форми на обучение и за повишаване на квалификацията и компетентностите на заетите лица;

- несъответствие между квалификациите на абсолвентите и изискванията на трудовия пазар.

В много от страните членки на ЕС безработицата сред завършилите висше образование е неприемливо висока. Все още съществуват много пречки пред академичната мобилност на студентите и учените. В най-добрия случай процедурите по признаването на академичните компетентности са твърде тромави, а в най-лошия случай непризнаването на квалификациите възпрепятства получаването на стипендии/кредити и осигуровки, от които биха се възползвали в пълен размер студентите, изследователите и преподавателите, желаещи да учат или работят в друга страна член на ЕС. Университетите трябва да се нагодят и към съществуващата реалност, тъй като научните изследвания вече не са изолирана дейност, а са съсредоточени или в групи от отделни учени, или в световни мрежи от изследователски колективи. Често научните проблеми прехвърлят границите на традиционните дисциплини. Най-добрата изследователска дейност се провежда предимно в интердисциплинарни или в мултидисциплинарни области. Характерно за научните изследвания в университетите е засилената конкуренция и глобализацията, поради което се налага активизиране на сътрудничеството между отделните университети.

Все още много европейски университети подценяват потенциалните възможности на трансфера на знания в икономиката и обществото, а бизнесът въобще не полага усилия да използва потенциала на университетските изследвания. Това се отразява отрицателно на кариерното развитие на учените, които често прекарват целия си професионален живот или в университета, или в индустрията, но не и като предприемачи. Тези структурни и културни проблеми се задълбочават и в резултат на големия двоен дефицит във финансирането, който засяга както обучението, така и изследванията в университетите, фактът, че се увеличава броят на студентите, не води до нарастване на публичното финансиране, а

европейските университети не могат да компенсират разликата от частни източници. Средният финансов дефицит за образование и изследвания в Европа спрямо американските висши училища е около 10 хил. евро за един студент годишно. В бъдеще се очаква най-големият приток от финансови средства да постъпва от частни източници. Накратко, **европейските университети в момента не са в състояние да разгърнат пълния си потенциал в повечето приоритетни области.** В резултат на това те губят в международната конкуренция за привличане на таланти студенти и учени, трудно се приспособяват към бързо променящата се конюнктура в изследователската дейност и се лишават от гъвкавост и компетентност, необходими за успеха им. Този процес ще се задълбочава още повече вследствие на недостатъчното финансиране. Необходимо е университетите сами да **определят приоритетните области и съобразно тях да организират своите дейности.** Всички висши училища трябва да имат определени общи ценности и задачи, но не при всички съотношението между образователния и изследователския процес трябва да е еднакво. Не е нужен еднакъв подход към тях, както и еднакви задължения за определени услуги и научни дисциплини. Изследванията трябва да са ключова задача за системата на образованието, но не непременно за всички висши училища. Това ще позволи да се изгради строго диференцирана система, която да обхваща световноизвестни изследователски университети, да се изградят мрежи от изявени национални и регионални университети и висши училища, които предлагат по-кратки технически курсове на обучение. Тази система би довела до освобождаването на значителен потенциал от знания, талант и енергия, които с допълнителни инвестиции биха се умножили многократно. Ако страните членки на ЕС желаят да постигнат значителни успехи в изграждането на такава система, е необходимо да създадат съответните условия, позволяващи на университетите да увеличат научните си постижения, да се модернизират и да станат конкурентноспособни, т.е. да направляват собствения си възход и да поемат роля при създаване на общество, основано на знания. Дискусиите в Европа определят нарастващата готовност за модернизирани научни системи и в тази връзка се правят следните генерални предложения (ключови послания):

## **1. Премахване на пречките пред университетите**

**Необходимо е да се засили географската и междусекторната мобилност.** Делът на абсолвентите, които са следвали най-малко един семестър в чужбина или са натрупали опит в индустрията, трябва да бъде удвоен. Това засяга в най-голяма степен изследователите. Всички форми на мобилност трябва да бъдат поощрявани и максимално да се стимулира кариерното развитие на университетските учени и сътрудници. В рамките на Европейската общност трябва да могат да се получават национални стипендии или кредити. Необходимо е да се предоставят такива условия, които да подпомагат професионалната, международната и междусекторната мобилност на изследователите и другите университетски кадри. Така ще се постигне и по-добро стимулиране на иновациите.

В изпълнение на Болонската стратегия усилията на ЕС трябва да се насочат към унифициране до 2010 г. на образователните програми във всички страни членки на ЕС (кратки образователни курсове, бакалавърска степен, магистърска степен, докторантура). Не по-малко важно е да се изработят и съгласуват гъвкави, модернизиращи учебни планове във всички области, които да отговарят на изискванията на трудовия пазар, и системи за осигуряване на качеството. Това са задължения на отговорните национални организации. Обновяването на учебните планове в някои дисциплини или професии трябва да се осъществява въз основа на най-добрите практики в Европа.

Признаването на професионалните квалификации улеснява и ускорява трансграничната мобилност на трудовите ресурси. Би следвало да се ускорят и процедурите по академичното признаване, например чрез публикуване на университетски основни правила за признаване. Комисията предлага срокът за признаването на академичните квалификации да не е по-дълъг от четири месеца, както това е при признаването на професионалните квалификации.

## **2. Осигуряване на реална автономия и отговорности на университетите**

Университетите ще станат иновационна сила и ще се преустроят само тогава, когато разполагат с реална автономия и отговорности. В ЕС трябва да се наложи единна система от правила, стратегически цели, начини за финансиране и

стимулиране на образованието, изследванията и иновациите. За да се избегне опасността от свръхрегулиране и прекалено детайлизиране, университетите трябва да поемат пълната институционална обществена отговорност. Това изисква нови вътрешни модели за управление, които се основават на стратегическите приоритети и професионалния мениджмънт на човешките ресурси, инвестициите и начините на управление. Освен това в университетите трябва да се премахне фрагментирането на факултети, катедри, лаборатории и управленски структури, а усилията да се насочат в посока на институционалните приоритети в образованието, изследванията и услугите. Страните членки на ЕС трябва да финансират изграждането на мениджърски и управленски способности в рамките на университетите чрез създаването на национални структури за обучение на мениджъри в сферата на висшето образование.

## **3. Осигуряване на стимули за структурирани партньорства с бизнеса**

Европейските университети трябва да утвърждават своите позиции на важни участници в икономиката, като запазят ролята си на обществени и културни центрове. Те трябва да са в състояние да реагират бързо и ефективно на изискванията на пазара и да създават партньорства за развиване на научни и технологични дейности. Изграждането на връзки между университетите и бизнеса е от стратегическо значение и е една от най-важните задачи на университетите с обществена значимост. Структурните партньорства с бизнеса, вкл. с малките и средните предприятия (МСП), предлагат на университетите възможността за подобряване на трансфера на резултатите от научните изследвания, на интелектуалната собственост, патентите и лицензите. Това може да се осъществи например чрез създаване на т. нар. spin-off формирания в рамките на университетите или чрез създаването на технологични центрове. В резултат от съвместните действия на университетите и бизнеса би се увеличило значението на образователните програми чрез трансфера на студенти и учени в бизнеса; биха се повишили и кариерните възможности на изследователите във всички фази на професионалния им път, като към научно-експертните им знания се прибавят и предприемачески умения. Връзката университет - бизнес спомага за допълнително финансиране на изследователс-

ки проекти или за програми за преквалификация и увеличава влиянието на университетските научни изследвания върху МСП и регионалните иновации.

За да се осигурят тези преимущества, повечето университети се нуждаят от външна подкрепа при осъществяването на необходимите организационни изменения и при изграждането на бизнес нагласи и мениджърски умения. Това може да се постигне чрез създаването на локални "кълъстери за генериране и трансфер на знания" и бюра за съвместни научни изследвания или трансфер на знания, които да служат на местните/регионалните икономически структури. Развиването на бизнес умения, мениджърски и иновационни способности е съществена част от обучението на учени, изследователи и от стратегиите за обучение през целия живот на човешките ресурси.

#### **4. Предлагане на оптимална схема от "знания и умения" на трудовия пазар**

Университетите разполагат с потенциала да дадат на Европа знанията и уменията, необходими за успех в глобализираната икономика, основана на знания. За да се преодолеят противоречията между съществуващите квалификации на висшистите и реалните изисквания на трудовия пазар, програмите за обучение на студентите трябва да се структурират така, че да се подобрят възможностите за заетост на абсолвентите, а на работещите да се предложи по-широка подкрепа. Европейските университети трябва да разработят иновативни учебни планове, методи и програми за обучение/квалификация, които наред с обичайните дисциплини да предлагат по-широки практически умения. В учебните планове трябва да се включи повече практика в индустрията. Това важи не само за кратките курсове на обучение, но и за бакалавърските, магистърските и докторските програми. Главната цел на практическите умения е да се създаде предприемачески дух в студентите и изследователите.

Докторантите, освен професионалната научна кариера, трябва да усвоят и умения в мениджмънта на изследванията, в областта на интелектуалната собственост, в комуникациите, при работа в мрежа, в предприемачеството и работата в екип.

Университетите трябва да се изправят пред предизвикателствата и шансовете, които предлага **обучението през целия живот**. То е предизвикателство, защото университетите трябва да предложат повече

възможности за следване на хора в по-зряла възраст и шанс за преодоляване на опасността от намаляване броя на студентите, идващи непосредствено от училище, вследствие на демографските промени. Интегрирането на завършилите висше образование на трудовия пазар е обща отговорност, която трябва да се поделити между бизнеса, синдикатите и правителството. То трябва да бъде индикатор за качеството на университетското обучение, приложено на практика на трудовия пазар, и да служи за управлението, финансирането и оценяването на образованието.

#### **5. Намаляване на дефицита във финансирането. Ефективно финансиране на образованието и изследванията**

Значителният принос на университетите в научните изследвания в Европа трябва да доведе както до изпълнение на целта на ЕС до 2010 г. да се инвестират 3% от БВП в изследвания и технологично развитие, така и до по-големи инвестиции в университетските изследвания. В Годишния доклад за напредъка по осъществяването на целите на Лисабонската стратегия от 21.01.2006 г., ЕК предлага в рамките на 10 години, ЕС да отдели най-малко 2% от БВП (публични и частни разходи) за модернизиране на висшето образование. Изследване на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) показва, че инвестициите във висшето образование носят по-голяма печалба от фактическите лихви.

Съвременните системи за финансиране на студентите често не са подходящи за осигуряване на равен достъп и равни шансове за успех на студентите от по-непривилегированите слоеве от населението. Държавите членки на ЕС трябва да подложат на критична оценка комбинацията от студентските такси и системите за финансиране на висшето образование по отношение на нейната ефективност и справедливост. Не биха могли да се достигнат високи постижения в обучението и изследванията, ако социално-икономическият произход е бариера за достъпа до висше образование или до изследователска кариера. От тази гледна точка университетите трябва да се финансират в необходимия обем за това, което правят в момента, а не според очаквания резултат след определен период от време. Това означава, че финансирането трябва да бъде ориентирано към релевантните резултати на "изхода" на системата за висше образование, а не на "входа".

Университетите трябва да поемат значително по-голяма отговорност по отношение на научните изследвания, като се грижат за собствената си дългосрочна финансова стабилност, което включва активно сътрудничество с бизнеса, вкл. с чуждестранни фирми, фондации и други частни организации.

Всяка държава трябва да намери правилната комбинация между основното и допълнителното финансиране според критериите за конкурентност и резултатите от дейността на университетите и университетските изследвания. Вторият тип финансиране трябва да се основава на институционални системи за оценяване и на подробни индикатори за успеваемост с ясно дефинирани цели и индикации, които да са международно сравними както на входа, така и на изхода, където са икономическите и обществените резултати.

#### **6. Засилване на интердисциплинарността и трансдисциплинарността**

Университетите трябва да са в състояние така да преустроят своите програми за обучение и научни изследвания, че да използват възможностите, които им се предоставят в резултат на развитието на съществуващите и нововъзникващите области на научните изследвания. Това предполага те да се концентрират по-малко в научните дисциплини и повече в изследователските области (например възобновяемите енергийни източници или т.нар. "зелена" енергия, нанотехнологиите), да си сътрудничат по-тясно с подобни или други области (вкл. от хуманитарните и социалните науки, както и с мениджърски и бизнес дисциплини). Необходимо е да се засили обменът на студенти, изследователи и изследователски групи чрез по-голяма мобилност между дисциплините, областите и изследователските кръгове. За тази цел от значение са новите институционални и организаторски подходи към управлението на кадрите, критериите за оценяване и финансиране, обучението и учебните планове и преди всичко към изследователската дейност и обучението за нея.

#### **7. Активизиране на знанията във взаимодействие с обществото**

Съвременното общество все повече се основава на знанието, тъй като знанията имат задачата да заместят физическите ресурси като главна движеща сила и да доведат до икономически растеж. Затова уни-

верситетите трябва да определят значението на своите дейности - особено в областта на изследванията, като поделят **своите знания с обществото и засилят диалога с всички заинтересовани групи.**

Сътрудничеството между "специалисти" и "лаици" е крайно необходимо, но често не се осъществява. То изисква по-голямо ангажиране на университетите с обучението през целия живот. Трябва да се работи по-активно за организиране на конференции, дни на отворените врати, практически мероприятия, дискуссионни форуми, диалози с бивши възпитаници на университетите и граждани, както и с местни/регионални актьори. В тази връзка важна роля играе тясното сътрудничество с формалните и неформалните форми на обучение и с бизнеса, вкл. МСП и други малки организации. Необходимо е университетите да легитимират своите различни дейности и да убедят обществото, правителството и частния сектор, че си струва да инвестират в тях.

#### **8. Признаване на научния елит на най-високо ниво**

Научният елит се развива в конкурентни условия преди всичко във факултетите или катедрите. Малък брой университети успяват да развият елитни кадри в широк спектър от дисциплини. Нарастващата конкуренция, свързана със засилената мобилност и съчетана с привличането на ресурси, позволява на университетите и техните партньори от бизнеса да предложат на студентите и изследователите отворена и стимулираща работна среда и по този начин да се засили атрактивността им както за европейците, така и за изследователи от целия свят. Европейските университети трябва да бъдат в състояние да привличат **най-добрите учени и изследователи.** С помощта на гъвкави, отворени и прозрачни методи трябва да се гарантира пълна независимост в изследователската дейност на най-значимите учени и ръководители на групи и да им се осигурят условия за атрактивно кариерно развитие.

Създаването на научен елит предполага преустройство на магистърските и докторските програми по отношение на изучаваните дисциплини и придобиваните умения. Често на докторските програми не се обръща достатъчно внимание или те са твърде тясно конкретизирани, поради което се налагат промени. Отделните университети трябва сами да уточнят в кои области да

развиват своя научен елит.

В европейски мащаб научният елит трябва да се създава и стимулира във висшите училища, обхванати в мрежи и отговарящи на определени критерии, като:

- критична маса;
- транс- и интердисциплинарност;
- засилено европеизиране;
- подкрепа от публични институции и бизнеса;
- установени и признати области, в които да се "отглежда" научен елит;
- повече предложения за постдокторантите;
- измерими критерии за осигуряване на качество.

### **9. Засилване на прозрачността и привлекателността на Европейското университетско пространство и на Европейското изследователско пространство**

През последните десетилетия развитието на тясно сътрудничество и мобилност, както и изграждането на мрежи между европейските университети създават благоприятни условия за широко интернационализиране. Повечето университети имат вече опит в работата си с различни фирми и много от тях участват в общи програми за обучение и за двойно дипломиране. В световен мащаб програмите за магистратура "Еразмус Мундус" показват значението на такива инициативи, които съществуват само в Европа. **Нарастващото глобализиране означава, че Европейското университетско пространство и Европейското изследователско пространство са отворени към света и трябва да се превърнат в конкурентноспособни актьори в световен мащаб.** Това може да стане факт, когато Европа положи максимални усилия да повиши качеството на обучение в своите университети и ги направи привлекателни и прозрачни за целия свят.

Съществува възможността на европейско равнище да се развие структурирано международно сътрудничество със съседните на ЕС страни и в световен мащаб, при осигуряване на необходимите за тази цел финансови средства чрез двустранни и/или многостранни договори. Това означава, че страните членки, обвързани със задълженията на ЕС, не трябва да подкрепят "изтичането на мозъци", а да отворят своите програми за финансиране към изследователите извън Европа, както и да предлагат вътрешноуниверситетски обмен на персо-

нал и възможности за професионална заетост на учени и научен персонал извън Европа. Необходими са усилия и мерки, за да бъдат създадени подходящи условия за завръщане в родните страни на европейските студенти, преподаватели и учени, решили да прекарат част от професионалния си живот извън Европа. Хора, решили да учат или работят временно в чужбина, представляват голямо богатство както за изпращащата, така и за приемащата страна, тъй като те създават многобройни професионални контакти и биха могли да трасират мостове за трансфер на знанията.

Важен аспект в тази насока е опростяването и ускоряването на правните и административните регламенти за приемането на студенти и учени от страни извън Европа. През 2005 г. е приет т.нар. "виза пакет за изследователи", който има за цел да улесни **достъпа на изследователи от трети страни до научноизследователската дейност в Европейската общност.** Този пакет трябва да намери място в националните законодателства през 2007 г.

За да се утвърди авторитетът на европейските университети в световен мащаб, са необходими мерки за улесняване признаването на европейските програми за обучение и научни изследвания извън Европа. За тази цел в рамките на ЕС трябва да се осъществи признаването на квалификациите между отделните страни. Новите насоки за признаване на професионалните квалификации вече дават добри резултати. За признаването на академичните квалификации са необходими допълнителни усилия.

Създаването на повече магистърски и докторски "европейски" програми, предлагани съвместно от университетски съюзи и даващи възможност за получаване на две дипломи или на една обща диплома от два или няколко университета, също е една възможност Европа да се превърне в привлекателно място за обучение и научна кариера за студенти, преподаватели и изследователи от целия свят.

### **Какъв може и трябва да е приносът на Европейската комисия?**

Комисията не участва директно в модернизирани на университетите, но тя може да играе ролята на катализатор, като дава политически импулс и стимулира реформите. Нейната задача е да подпомага страните членки на ЕС чрез отворени методи за координация и да идентифицира

добрите практики, като ги разпространява с цел всяка страна поотделно да постигне максимална ефективност на университетските си системи. Един от най-добрите инструменти, за да могат европейските университети да отговорят на изискванията, поставени пред тях, са *т.нар. "peer learning clusters"*, които са създадени в рамките на **Работната програма "Образование и обучение 2010"**. Организирането на форум за обмяна на добрите практики и намирането на иновативни решения, би бил от голяма полза за модернизиране на европейските университети. Комисията би могла и да подпомогне диалога между университетите и социалните партньори, за да се стимулират структурните партньорства с бизнеса. Във възможностите на Комисията е и да организира финансирането така, че да се повишат качеството на обучение и успехите на университетите. Тук се отнасят стимулите, които дават възможност на университетите да изпълнят целите, поставени от Комисията. Методите обхващат не само новите програми за периода 2007-2013 г. (7РП за изследвания, технологично развитие и демонстрационни дейности, програмата за обучение през целия живот, програмата за конкуренция и иновации), но и структурните фондове и кредитите на Европейската инвестиционна банка.

Структурните фондове биха могли да окажат финансова подкрепа за подобряване на материалната база и ресурсите на университетите, за стимулиране на партньорства между висши училища и бизнеса и за подпомагане на изследванията и иновациите, които са от значение за икономическите цели на отделните региони и страните членки на ЕС. Децентрализираната мениджърска система на структурните фондове позволява да се вземат предвид регионалните особености. Страните членки, регионалните власти и университетите трябва да използват максимално тези възможности, за да се увеличи ефективността на взаимодействие между образованието, изследванията и иновациите, особено в икономически по-слабо развитите страни и региони на ЕС.

Предложеният Европейски технологичен институт ще има ръководни функции и ще се грижи за научния елит, интердисциплинарността, мрежите между центровете и между висшите училища и бизнеса. По този начин той не само ще допринесе за подобряване на качеството на образованието, изследванията и иновациите

в Европа, но и ще изпълнява водеща роля в подхода за модернизиране, в създаването на нови форми на управление и на партньорства с бизнеса.

## ЗАКЛЮЧЕНИЕ

**Университетите играят ключова роля за бъдещето на Европа и за успешния преход към общество и икономика, основани на знания.** Икономическите и обществените ресурси са от изключително важно значение и се нуждаят от спешно обновяване и модернизиране, за да се избегне опасността Европа да изостане в областта на образованието, научните изследвания и иновациите.

Необходимото реструктуриране и модернизиране на европейските университети може да се осъществи само с помощта на всички участници в тези процеси:

- Страните членки на ЕС трябва да предприемат необходимите мерки за прилагане на общите директиви за икономически растеж и заетост и на националните програми за реформи в своите университети. Това обхваща аспекти като мениджмънт, реална автономия и отговорности, иновационен капацитет, достъп до висше образование и приспособяване на системата за висше образование към новите изисквания за компетентност.

- Университетите, от своя страна, трябва да вземат стратегически решения и да проведат вътрешни реформи, за да разширят своята финансова база, да засилят своите елитни научни области и да развият своята конкурентна позиция. За тази цел е необходимо да се създадат структурирани партньорства с бизнеса и с други потенциални партньори.

- Комисията може да даде своя принос в тази насока, като приложи на практика Лисабонската стратегия, чрез диалог и взаимно обучение, особено в рамките на Работната програма "Образование и обучение 2010", и чрез финансова подкрепа за страните членки и за университетските програми за модернизиране.

В този смисъл Европейската Комисията приканва Съвета и Европейския парламент да излязат с ясна позиция по отношение на решимостта на ЕС да проведе необходимото реструктуриране и модернизиране на университетите си и призовава всички засегнати групи да предп-

риемат необходимите мерки за реализиране на тази програма.

Всичко това ни дава основание в процеса на разработване на нормативни документи за висшето образование в България да формулираме като един от основните приоритети нарастване ролята на ВУ в развитието на науката и икономиката **за постигане на устойчиво развитие в условията на глобализация.**

Но изграждането на иновативна и конкурентноспособна икономика не може да бъде постигнато без инвестирането в знание и човешки капитал, без да осъзнаем принципите на устойчивото развитие, че трябва да работим за изграждане на благоприятна среда за развитие на следващите поколения, да създадем условия за професионално и личностно развитие в България.

Невъзможно е да затвърдим

позициите на страната ни днес като пълноправен участник в икономическите и социалните процеси в Европа без учени и благоприятна среда за развитието на висшето образование и науката. Не случайно един от приоритетите на 7-та рамкова програма на ЕС е засилено инвестиране в **Хората** и изграждане на устойчиво партньорство между науката и бизнеса. Българското правителство предприема редица мерки в тази посока, част от които са включени в Оперативната програма „Човешки ресурси”

В заключение, подкрепяйки античната максима, че „всяко начало е трудно”, не трябва да забравяме, че готови решения няма, средата е изключително динамична и много често ще се налагат импровизации, но и разбира се – висока доза на инициатива от нас, непосредствените участници в процеса.